

УДК 327:352

М. І. Пірен

доктор соціологічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри соціальної роботи та кадрової політики,
Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНО-РОМУНСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

У статті піднято проблемні питання щодо ролі європейських цінностей у процесі співпраці україно-румунського транскордонного співробітництва в галузі соціально-економічного розвитку прикордонних місцевих громад. Особливу увагу слід звернути на товариства культури та інші громадянські організації, які можуть внести багато корисного, особливо у популяризації соціально-економічних інноваційних проектів у культурі, туристичній галузі.

Ключові слова: європейські цінності, співпраця, транскордонне співробітництво, місцеві громади, товариства культури, поліетнічність, просвітницька робота, ментальність, етнічні групи, єврорегіон «Верхній Прут».

Piren M. EUROPEAN VALUES - AN IMPORTANT FACTOR FOR EFFECTIVE COOPERATION UKRAINE-ROMANIAN CROSS-BORDER COOPERATION IN SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF BORDER COMMUNITIES

The article raised questions about the role of troubled European values in the process of cooperation Ukraine-Romanian cross-border cooperation in socio-economic development of border communities. Particular attention should be paid to the company culture and other civil organizations that can make a lot of good, especially in the promotion of social and economic innovation in culture, tourism.

Keywords: European values, cooperation, cross-border cooperation, local communities, societies culture, multiculturalism, public education, mentality, ethnic groups, the euro region «Upper Prut».

Проблеми європейських цінностей виступають важливим чинником демократизації та гуманізації суспільних сфер. Цінності – це ті результати або продукти різноманітної діяльності людей, соціальних груп суспільства. Особлива їх роль проявляється у транзитних суспільствах, які прагнуть змін демократичного, гуманного характеру. Сьогодні в Україні панує єдність щодо необхідності впровадження демократичних реформ. Українську політичну націю зміцнює її демократичний поступ через реалізацію свободи слова, підтримку громадянського суспільства, захист прав національних меншин. В Україні, як у більшості країн Європи, сповідують політику національного діалогу, толерантності та захисту спадщини різноманітних культур.

Проблеми європейських цінностей осмислювали у своїх працях: Бех І.Д., Боришевський М.Й., Войтович Р.В., Гошовська В.А., Князев В.М., Пашко Л.А., Сурай І.Г. та ін. Слід наголосити, що історія довела, що найпотужніший об'єднавчий потенціал нації мають європейські цінності. Перша з цих цінностей – демократія. Сила Європи – це ті непорушні цінності, завдяки яким вона залишається найголовнішим центром світової цивілізації, єдність цих цінностей – фундамент, на якому стоїть Європейський Союз.

Метою статті є осмислення важливості дружніх стосунків між нашими країнами-сусідами та доказовості важливої ролі європейських цінностей у формуванні науково-практичної думки з приводу транскордонного співробітництва в галузі соціально-

економічного розвитку прикордонних місцевих громад.

Подальші кроки України до створення демократичної правової держави, громадянського суспільства з ефективною, соціально-орієнтованою економікою стануть основою для гармонійних відносин між українцями й іншими національними групами краю та сусідами Румунією, Молдовою, Польщею, що межують з нами. Проте, ця майбутність може бути досягнута не сама по собі, а відповідними зусиллями, впровадженням виваженої загальнодержавної та регіональної політики, до розробки і реалізації якої варто залучити інтелектуальну еліту цих країн, представлену особистостями різних національностей.

Саме елітними фахівцями-професіоналами повинні закладатися основи європейських цінностей в соціально-економічній сфері, системі міжнаціональної злагоди, добросусідських відносин і транскордонного співробітництва між країнами. Враховуючи те, що проблема прикордоння завжди знаходиться у сфері уваги центральних органів влади, зокрема, і задуваних країн, бо вони у першу чергу повинні бути зацікавлені у знятті прикордонної напруги та створенні ділових стосунків корисних для усіх представників.

Європейське майбутнє додає Україні, Румунії, Республіці Молдова та Польщі не тільки нові права, можливості, але й іншу міру відповідальності за підтримку безпеки, стабільності як у своїх країнах, так і в регіоні в цілому. Відповідно їм в обов'язок ставиться завдання виконувати взяті на себе

міжнародні зобов'язання, що можливо лише в умовах дії європейських цінностей: верховенства права, незалежної, сильної, професійної судової влади тощо.

Для сусідніх нам країн Румунії, Молдови, Польщі нашою спільною метою є шлях у Європу. Як засвідчують реалії – долати його буде легше разом.

В Єврорегіоні «Верхній Прут» дуже корисним може виявитися значне розширення контактів між населенням сусідніх Чернівецькій області повітів, що сприятиме подоланню залишків упередженості, яка складалася історично. Тут варто надіятися не лише на державну політику, але й на громадські ініціативи територіальних громад прикордоння.

Товариства культури та інші громадські організації можуть і повинні внести багато корисного, особливо у популяризацію соціально-економічних, інноваційних проєктів з культури, туристичної галузі тощо. Етноси, що проживають у єврорегіоні мають багато спільного не лише у різних сферах культури, суспільно-економічного буття, але й у ментальності та характері народів [1].

Якщо ми сусіди, представники європейських держав, то повинні обирати таку ціннісну модель поведінки, яка пронизана європейськими цінностями і характерна для сучасної Європи. Важливо позбутися різних форм упередженості і бачити для сусідів дорогу транскордонної співпраці, яка може принести взаємну вигоду усім в процесі соціально-економічного розвитку.

Сьогодні органи місцевого самоврядування Буковини вживають всіх заходів для збереження рівноваги у нашому поліетнічному регіоні та розширенню взаємокорисних україно-румунських, україно-молдовських та україно-польських стосунків. На постійних засадах в Чернівецькій обласній раді працює комісія з правових та міжнаціональних відносин, яка здійснює систематичний контроль за розвитком та збереженням цивілізованих стосунків на теренах області, особливо прикордонних територіях.

Нині налагоджено тривалі партнерські стосунки між органами місцевого самоврядування Чернівецької області та Сучавського і Ботошанського повітів Румунії.

Наприклад, про велику просвітницьку роботу щодо згуртованості серед громадян у селах Сторожинецького району, де проживає румунське населення, засвідчує такий факт, що там працює 7 будинків культури, 3 клуби та 12 бібліотек (бібліотечний фонд румунської літератури становить 30%).

Так, з ініціативи Путильської районної ради налагоджено регіональні зв'язки для обміну досвідом з прикордонним районом Румунії (Сучавський повіт).

Для сприяння роботі національних товариств сесія міської ради Чернівців прийняла рішення про надання пільг національно-етнічним товариствам при користуванні приміщеннями. Окремим рішенням Чернівецького міськвиконкому всім зареєстрованим румунським національно-культурним товариствам надано приміщення під офіс у колишніх національних домах. Ось невеличкі факти-реалії, де європейські цінності повинні культивуватися шляхом

просвітницької роботи серед населення територіальних громад.

Загалом, в області значна увага приділяється забезпеченню інформаційних потреб національних меншин. Так 31,5% на обласному телебаченні займають румунські програми – авторські та спеціальні. У Чернівецькій області видається та розповсюджується 10 часописів румунською мовою. Поряд з газетою «Буковинське віче», обласна рада є співзасновником газети «Зоріле Буковиней» («Зоря Буковини»). Вже стало традиційним у Чернівцях проведення румунською мовою громадою за рішенням обласної ради спільних націоналах свят.

Примно наголосити, що в області працює 87 шкіл з румунською мовою викладання та 18 змішаних шкіл.

Чернівецька обласна рада та органи місцевого самоврядування області намагаються позитивно вирішувати проблеми національно-культурного життя місцевих громад краю, де європейські цінності, такі як: право, солідарність, толерантність, повага до людей різних національностей є базовими у їх ставленні один до одного та у спільній взаємодії.

Сила Європи – це ті непорушні цінності завдяки яким вони понині залишається центром світової цивілізації. А єдність цих цінностей – фундамент на якому стоїть Європейський Союз. Не будемо забувати, що єдина Європа – це не лише геополітика та економіка – це готовність йти на розумний компроміс, щире бажання уникнути конфліктів через мовні, культурні, етнічні, конфесійні особливості націй. Цьому нам треба вчитися. Європейські цінності не просто обцянка, вони закладені в угодах і закарбовані в законодавстві та практиці життя народів Європейського Союзу.

Створення україно – румунського – молдавського Єврорегіону «Верхній Прут» за рішенням регіональних самітів в Румунії (1997 р.), Кишиневі (1998 р.), Чернівцях (1999 р.) та підсумків ЄС вивело на якісно новий рівень кілька важливих напрямків дієвих контактів.

Однак, транскордонне співробітництво є новим напрямком взаємин, яке, реалізуючи нові проєкти, зіткнулося з низкою проблем, а саме:

– недостатністю, відповідно нового нормативно-правового забезпечення, для утвердження Європейських стандартів, основою яких є європейські цінності: свобода, рівність, толерантність, увага до довкілля та його чистоти, людиноцентризм тощо;

– складністю психологічних стереотипів історичного минулого, посткомуністичної ментальності;

– принципові різниці є і в мотивації підприємницької діяльності сьогодні у порівнянні з умовами конкурентного середовища та світового рівня цін і стандартів якості та безпеки;

– потребують поглиблення взаємовідносин та спрощення механізмів взаємодії і обмінів між університетами та іншими навчальними закладами, науковими і культурними центрами та спеціалізованими інститутами;

– підтримка співробітництва між громадськими, неурядовими організаціями й інституціями та профспілками;

– співробітництво в галузі соціальної підтримки малозахищених верств населення, тощо [5].

Створення єврорегіональних центрів (організацій) дає можливість забезпечення обмінів досвідом роботи, виявлення спільних інтересів, ресурсів для ефективного реалізації транскордонних проектів тощо.

Позитивом європейських цінностей щодо співробітництва, яке в країнах ЄС популяризується через передачу частини функцій по встановленню ефективних міжнародних контактів та дієвих зв'язків шляхом передачі окремих повноважень від центральної влади місцевим органам (територіальним громадам) для налагодження взаємовигідного прямого дієвого соціально-економічного транскордонного співробітництва.

Наприклад, сьогодні приємно наголосити, що в Румунії ще 1998 р. прийнято закон про регіональний розвиток, за яким створено 8 регіонів розвитку, в які ввійшло по декілька повітів [8, с. 65]. Метою регіонів є стимулювання міжнародної кооперації з ціллю реалізації проектів, що представляють спільний інтерес.

Гармонізація етнічних взаємин на територіях, які увійшли до складу Євро регіону «Верхній Прут» повністю відповідає інтересам держав: Україні, Румунії, Молдові, а у контексті утвердження європейських цінностей це сприятиме справі подальшого поширення та зміцнення стабільності, добросусідства в Центральній-Східній Європі.

Як засвідчують сьогоднішні реалії, формат новоутвореного Євро регіону належить наповнити змістом ефективною співпраці територіальних громад спільними коротко та довгостроковими проектами, виробити інституційні засади, нормативно-правову базу взаємодії громадян та представників влади усіх зацікавлених сторін.

До речі, створення територіальних громад в Чернівецькій області справа нова, перспективна, на кшталт демократичних реформ. Сьогодні створено Чернівецький офіс реформ (директор пан Ігор Бабюк), де створено проект перспективного плану формування територіальних громад. 14 серпня 2015 р. на сесії Чернівецької обласної ради було прийнято рішення про створення 10 територіальних громад, інші 8 на черзі дня.

Соціально-економічні, міжетнічні відносини – складні сфери, що досягають усю життєтворчість та проблемність змін, бо не все легко піддається прямому, директивному регулюванню, потребує уваги, врахування історичного досвіду, ментальності, комплексного підходу, життєвої мудрості, пошуку шляхів до демократичних змін на основі європейських цінностей, які виступають базовою основою стандартів ЄС.

Саме тому, основою такої співпраці у рамках новоутвореного Євро регіону має стати діалог науковців та представників влади. До речі, сьогодні вони й взяли участь у цьому круглому столі з метою віднайдення вагомих механізмів ефективного та

результативного транскордонного співробітництва, відповідно до динамічних змін суспільно-економічного розвитку та потреб територіальних громад.

Наглядний приклад доброзичливої співпраці Буковини, яка має свої сталі традиції багатокультурності, багатомовності, толерантності у стосунках між націями, але ніколи не намагалася замкнутися в собі, була і є відкритою до добросусідських прикордонних взаємин між територіальними громадами.

Сьогодні органи місцевого самоврядування Буковини вживають всіх заходів для збереження рівноваги у нашому поліетнічному суспільстві та розширенню взаємокорисних україно – румуно – молдавських та польських стосунків.

На постійних засадах в Чернівецькій обласній раді працює комісія з правових питань та міжнародних відносин. Представники румунського, молдавського та польського етносів беруть активну участь у роботі органів місцевого самоврядування, значна їх кількість стала депутатами всіх рівнів. Наприклад, з 5570 депутатів місцевих рад 23-го скликання Чернівецької області 652 румуни, 543 молдовани та представники інших національностей.

Займаючи невелику площу, Буковина була і залишається рідним домом для людей багатьох національностей.

Досить вагомим і слабозрозумитим напрямком транскордонного співробітництва є туризм. Проблеми розвитку туристичної індустрії в контексті розгляду теми транскордонного співробітництва мають резонанс осмислення сьогодні і на перспективу. Туристична інтеграція – політична форма інтернаціоналізації рекреаційної діяльності, об'єктивний процес закономірного розвитку сфери туризму.

Для України, Румунії, Молдови, Польщі є вагомою прерогативою розвивати туристичну співпрацю. Глобалізація економічних процесів, їх динамічність у межах сучасної світової економіки охоплює, з одного боку, цілі країни і регіони, з іншого всі галузі національних господарств.

Проблеми, що гальмують процес туристичної індустрії та інтеграції, мають переважно економічний, політичний характер та складність митних перешкод.

Для вироблення сучасної моделі, на нашу думку, важливо звернути увагу на такі пріоритети:

Пріоритет 1. Реабілітація фізичної інфраструктури.

Пріоритет 2. Підтримка розвитку приватного сектору, особливо у сільській місцевості та прикордонні.

Пріоритет 3. Покращення чинників навколишнього середовища та туристичної індустрії.

Щодо дієвих пропозицій, як узагальнення думок «досліджуваної проблеми», то важливо виділити наступне, що вирішення цих проблем сприятиме ефективності та результативності транскордонного співробітництва.

1. Бажано запровадити регулярний науковий діалог експертів та фахівців з обговорюваних проблем, які стосуються Євро регіону «Верхній Прут».

2. Спільними зусиллями науковців, державних службовців України, Румунії, Молдови, Польщі розробити наукові критерії моніторингу обговорюваних проблем транскордонного співробітництва з метою становлення та реалізації ефективного соціально-економічного співробітництва відповідно потреб сьогодення.

3. Сформувані спільні авторські колективи для підготовки та друку науково-методичної та стратегічно-практичної діяльності по гуманізації та дієвості транскордонного соціально-економічного співробітництва.

4. Сприяти діяльності національно-культурних товариств Єврорегіону «Верхній Прут» та Польщі, з метою популяризації національних культур та мов на прикордонних територіях та в країнах, подолавши невігластво та байдужість творчими зустрічами еліт різних галузей з метою дієвості та толерантності стосунків між територіальними громадами, утверджуючи демократичні цінності та високий рівень культури міжнародного спілкування.

5. Органам державної влади та управління територіальних громад всебічно сприяти спільним соціально-економічним ініціативам, підприємницькій діяльності, туристичним поїздкам, науково-практичним проектам тощо.

Нарешті, варто звернути увагу на те, що доброзичливість, практичний аналіз та науковий пошук, що мають місце в процесі осмислення транскордонного співробітництва стануть добрим прикладом для представників прикордонних територіальних громад з метою творчих підходів до утвердження європейських цінностей та гуманізації людських взаємовідносин, демократизації суспільств, ефективного та результативного співробітництва між народами-сусідами.

Список використаних джерел

1. Гошовська В.А. Соціальна реальність у контексті розбудови демократичного суспільства: навч. посіб. – К.: НАДУ, 2008. – 292 с.

2. Етнічні взаємини на території Єврорегіону «Верхній Прут». Матеріали Міжнародної наукової конференції / Буковинський політологічний центр та Каринтійський інститут національних меншин. Під редакцією Анатолія Круглашова, Карла Андервальда та Гельвіта Валентина. – Чернівці: Букрек, 2004 – 401 с.

3. Оржель О. Ю. Європейське врядування як чинник згуртування Європейського Союзу: теоретико-методологічні засади: монографія / О. Ю. Оржель. – К.: НАДУ, 2012. – 236 с.

4. Пірен М. Елітологія: підручник. – К.: «Талком», 2014. – 312 с.

5. Пірен М.І. Етнополітика в Україні: соціо-психологічний аналіз: Навч. посібник. – К.: Університет «Україна», 2007. – 408 с.

6. Пірен М.І. Політико-управлінська еліта України: соціо-психологічний аналіз : монографія / М.І. Пірен. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 424 с.

7. Статут територіальної громади в законодавчому полі держав <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/html>.

8. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції / Буковинський політичний центр. – Чернівці: Букрек, 2002. – 512 с.

9. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: збірник наукових праць / Буковинський політологічний центр; під заг. ред. А.М. Круглашова. – Чернівці: Букрек, 2011. – Т. IV. – 464 с.

References

1. Goshov's'ka V. A. (2008) *Social'na real'nist' u konteksti rozbudovy` demokrats'noho suspil'stva* [The social reality in the context of building a democratic society: teach. Guidances]. K.: NADU, 292 [in Ukrainian].

2. Kruglashova A. & Gel'vita V. (Ed) *Etmichni vzayemy`ny` na tery'toriyi Yevroregionu «Verxnij Prut»* [Ethnic relations in the territory of Euroregion "Upper Prut"]. *Bukovy`ns`ky`j politologichny`j cent ta Karintij's`ky`j insty`tut nacional'ny`x menshy`n*. Chernivci: Bukrek, 2004, 401 [in Ukrainian].

3. Orzhel` O. Yu. (2012) *Yevropejs`ke vryaduvannya yak chy`nny`k zgurtuvannya Yevropejs`kogo Soyuzu: teorety`kometodologichni zasady* [European governance as a factor of cohesion of the European Union: theoretical and methodological principles]. Kyiv: NADU, 236[in Ukrainian].

4. Piren M. (2014) *Elitologiya* [Elitology]. Kyiv: «Talkom», 312[in Ukrainian].

5. Piren M. I. (2007) *Etnopolity`ka v Ukrayini: socio-psy`xologichny`j analiz* [Ethnic Policy in Ukraine: the socio-psychological analysis]. Kyiv: Universty`tet «Ukrayina», 408[in Ukrainian].

6. Piren M. I. (2013) *Polity`ko-upravlins`ka elita Ukrayiny` : socio-psy`xologichny`x analiz* [Political and administrative elite of Ukraine: socio-psychological analysis]. Chernivci: Chernivecz`ky`j nac. un-t, 424[in Ukrainian].

7. *Statut tery`torial`noyi gromady` v zakonodavchomu poli derzhav* [Charter territorial community of states in the legislative field] <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/html>. [in Ukrainian].

8. *Ukrayina – Rumuniya – Moldova: istory`chni, polity`chni ta kul`turni aspekty` vzayemy`n* [Ukraine - Romania - Moldova: historical, political and cultural aspects of relationships]. Chernivci: *Bukovy`ns`ky`j polity`chny`j centr*, 512[in Ukrainian].

9. *Ukrayina – Rumuniya – Moldova: istory`chni, polity`chni ta kul`turni aspekty` vzayemy`n u konteksti suchasny`x yevropejs`ky`x procesiv* [Ukraine - Romania - Moldova: historical, political and cultural aspects of relations in the context of contemporary European processes]. Chernivci: *Bukovy`ns`ky`j politologichny`j centr*, IV, 464 [in Ukrainian].